

Název akce:

**KOMPLEXNÍ REVITALIZACE PARKU,
REHABILITAČNÍ ÚSTAV BRANDÝS NAD ORLICÍ**

A. PRŮVODNÍ ZPRÁVA

Investor:	Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí Příspěvková organizace Pardubického kraje Lázeňská 58 561 12 Brandýs nad Orlicí IČ: 00853879, DIČ: CZ00853879		
Místo stavby:	parc. č. 80/1, k. ú. Brandýs nad Orlicí [609277]		
Vypracoval:	<div>GREENBERG DESIGN s.r.o. Masarykova 217 592 31 Nové Město na Moravě IČ: 177 78 069 Tel: +420 733 721 817 e-mail: info@greenberg.cz www.greenberg.cz</div> <div> GREENBERG designing outdoor spaces</div>		
Vedoucí projektu:	Ing. Sjoerd Willem van den Berg		
Vypracoval:	Ing. Sjoerd Willem van den Berg		
Kontroloval:	Ing. Ladislava van den Berg, Ph.D.		
Datum:	12. 5. 2023	Stupeň PD:	DSP
Č. zakázky:	220311/1	Číslo paré:	

Obsah:

1. Údaje o zadavateli a zpracovateli.....	3
2. Identifikační údaje stavby	4
3. Přehled výchozích podkladů.....	5
4. Základní informace	6
6. Popis lokality.....	9
6.1 Historické souvislosti	10
6.2 Současný stav	14
7. Popis projektu.....	14
8. Zdůvodnění potřeby realizace opatření.....	16
9. Posouzení možných negativních vlivů v průběhu realizace opatření	17
10. Popis návaznosti projektu na jiná opatření.....	18
11. Inženýrské sítě	19
12. Bezpečnostní opatření během stavby a nakládání s odpady.....	19
Poděkování.....	20
Seznam referencí a podkladů.....	20

1. Údaje o zadavateli a zpracovateli

Zadavatel: **Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí**
Příspěvková organizace Pardubického kraje
Lázeňská 58
561 12 Brandýs nad Orlicí
tel: +420 465 544 207
e-mail: info@rehabilitacniustav.cz
IČ: 00853879
DIČ: CZ00853879
zast.: Mgr. Světlana Jeřábková, ředitelka

Zpracovatel: GREENBERG DESIGN s.r.o.
Masarykova 217
592 31 Nové Město na Moravě
IČ: 177 78 069
tel: +420 733 721 817, +420 608 509 859
e-mail: info@greenberg.cz
zast.: Ing. Sjoerd W. van den Berg, zahradní a krajinářský architekt

Termín zpracování: duben 2022 – květen 2023

Koordinátor projektu: Ing. Ladislava van den Berg, Ph.D.

Odpovědný řešitel projektu: Ing. Sjoerd Willem van den Berg
tel.: +420 608 509 859
e-mail: vandenbergh@greenberg.cz

.....

Ing. Sjoerd Willem van den Berg

ve Vídni, 12. 5. 2023

2. Identifikační údaje stavby

Stavba: Revitalizace parku, Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí

Investor: **Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí**
Příspěvková organizace Pardubického kraje
Lázeňská 58
561 12 Brandýs nad Orlicí
tel: +420 465 544 207
e-mail: info@rehabilitacniustav.cz
IČ: 00853879
DIČ: CZ00853879
zast.: Mgr. Světlana Jeřábková, ředitelka

Vypracoval: **GREENBERG DESIGN s.r.o.**
Masarykova 217
592 31 Nové Město na Moravě
IČ: 177 78 069
tel: +420 733 721 817, +420 608 509 859
e-mail: info@greenberg.cz
zast.: Ing. Sjoerd W. van den Berg, zahradní a krajinářský architekt

Místo stavby: k. ú. Brandýs nad Orlicí [609277] - parc. č. 80/1

Stupeň: DSP

3. Přehled výchozích podkladů

Výchozí podklady pro zpracování projektové dokumentace jsou:

- podklady katastrálních map získané zpracovatelem z Geoportálu ČÚZK v září 2022
- geodetické zaměření lokality (výškopis a polohopis) zpracované p. Petrem Cempírkem, Geodes.cz, dne 10/2022 poskytnuté zpracovateli investorem
- geodetické zaměření lokality (výškopis a polohopis) zpracované p. Ing. Martinem Šárou, oddělení územního plánování, odbor rozvoje, Krajský úřad Pardubického kraje, poskytnutý zpracovateli investorem v květnu 2022
- studie 'Krajinářsko – architektonická studie parku, Rehabilitačního ústavu v Brandýse nad Orlicí' zpracovaná Ing. Tomášem Jiránkem v září 2016, poskytnutá zpracovateli investorem
- Arboristické a Biologické zhodnocení dřevin a navržení vhodné technologie jejich ošetření, za účelem zlepšení jejich provozní bezpečnosti a biologické hodnoty (Lokalita: park obklopující Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí) zpracované Ing. Jiří Rozsypálkem, Ing. Petrem Martinkem, Ph.D. a Ing. Michalem Prouzou, v Brně, dne 23. 7. 2022
- terénní průzkum provedený zpracovatelem v dubnu až červnu 2022.

4. Základní informace

Předmětem předložené dokumentace je návrh komplexní revitalizace areálu Rehabilitačního ústavu Brandýs nad Orlicí, příspěvkové organizace Pardubického kraje, který tvoří velkoryse založený krajinářský park z přelomu 19. a 20. století. Jeho zakladatelem je významný český zahradní architekt přelomu této doby, pan František Thomayer. Tato významná památka se nachází v podhůří Orlických hor, přibližně 10 km západně od města Ústí nad Orlicí.

Ústav i park jsou od roku 1958 kulturní památkou (Tabulka 1). Jejich historie je již od počátku spjatá s lázeňstvím a léčbou. Výstavba lázeňského areálu v prostoru někdejší vsi Loukoť, na západním okraji Brandýsa patří k významným urbanistickým počínům konce 19. století¹. Jeho zakladateli jsou dr. Josef Wieser, žák dr. Sebastiana Kneippa – průkopníka vodoléčby, a Jan Horský. Budova ústavu je postavená v neorenesančním slohu. Jejím stavitelem byl J. Drahoš (1897)¹. Pozdější úpravu rozšíření budovy převzal arch. E. Rechziegel (1904), který nechal přistavět dvě boční křídla pro slatinné a uhličitě lázně². Tato úprava se dochovala do dnešní doby (Obrázek 1). Provoz lázní byl zahájen v květnu roku 1898 a znamenal přerod venkovského městečka Brandýsa v lázeňské město, které se velice rychle stalo jedním z vyhledávaných letovisek rakouskouslovenské monarchie². Lázně zaznamenaly v průběhu své historie změny názvu a zaměření, nicméně po celou dobu sloužily k léčbě pacientů v přírodě blízském prostředí, dnešní chráněné oblasti Přírodní park Orlice. Název Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí dostala léčebna 1. ledna 1992. Areál je ve vlastnictví Pardubického kraje. Hospodaření s majetkem kraje je svěřeno příspěvkové organizaci kraje Rehabilitačnímu ústavu Brandýs nad Orlicí (dále jen rehabilitační ústav). V současnosti je rehabilitační ústav významným léčebným centrem zaměřeným především na rehabilitaci pacientů s onemocněním pohybového ústrojí po operacích a úrazech a s onemocněním neurologického systému. Kapacita zařízení je 189 lůžek.

Obrázek 1: Lázeňská budova Rehabilitačního ústavu Brandýs nad Orlicí s reprezentativním neorenesančním průčelím situovaným směrem k hlavnímu vstupu do areálu (Fotografie: Greenberg, 09/2022).

Park tvoří podstatnou část areálu rehabilitačního ústavu. Je využíván k venkovním terapiím, procházkám, cvičení a odpočinku venku v přírodě blízkém prostředí. Stejně hojně jej také využívá veřejnost, které je park volně přístupný v denních hodinách. Často jej navštěvují také žáci místních škol v rámci výuky. Hodnota areálu je umocněna faktem, že autorem jeho kompozice je právě František Thomayer. Jeho původní kompozice je do značné míry stále velice dobře zachovalé. Areál je díky tomu významným dokladem umění Františka Thomayera a památkou historie lázeňství konce 19. století, kdy byly parkové úpravy nedílnou součástí vyhledávaných letovisek a společně s lázeňskými budovami tvořily propojený celek určený ke komplexní léčbě pacientů (Obrázek 2). Neméně významnou roli hraje park rehabilitačního ústavu při léčbě pacientů i dnes. Stávající stav parku, zejména stezek, bohužel neumožňuje plně využít jeho potenciál, který v léčebném kontextu má. Z pohledu stavu zeleně lze konstatovat, že v parku dochází k postupnému odumírání kompozičně důležitých dřevin, což snižuje jeho dlouhodobou perspektivu. **K zachování a podpoře této významné památky, je proto třeba přistoupit k postupné komplexní obnově parku tak, aby byla uchována jeho historická hodnota a charakter a současně podpořena jeho důležitá role pro ústav a širokou veřejnost.**

Předložená dokumentace řeší komplexní obnovu zeleně v parku zaměřenou primárně na ošetření stávajících dřevin a dosadbu kompozičně důležitých dřevin stromového a keřového patra tak, aby došlo v co nejbližší době ke stabilizaci kostry parku a maximální podpoře jeho budoucí perspektivy.

Opravu stezek řeší s ohledem na stavební charakter těchto prací samostatná projektová dokumentace 'REKONSTRUKCE PARKU, REHABILITAČNÍ ÚSTAV BRANDÝS NAD ORLICÍ', zpracovatel Ing. arch. Karel Blank, bc.projekt (12/2022). V rámci této dokumentace je navržena oprava cestní sítě a doplnění terapeutických prvků. Na tuto dokumentaci navazuje projektová dokumentace 'NÁVRH DOSADBY ZELENĚ K PRVKŮM REKONSTRUKCE PARKU REHABILITAČNÍ ÚSTAV BRANDÝS NAD ORLICÍ', zpracovatel Ing. Sjoerd W. van den Berg, GREENBERG DESIGN s.r.o. (12/2022). Tato dokumentace zahrnuje pouze drobné keřové výsadby k terapeutickým prvkům. Tyto jsou plně v souladu s charakterem výsadeb navržených v rámci předložené dokumentace.

Tabulka 1: Výpis z evidence kulturní památky.

(Zdroj: Památkový katalog Národního památkového ústavu: <https://www.pamatkovykatalog.cz/>)

Název památky:	Nemocnice - Rehabilitační ústav s parkem
Rejstříkové číslo:	ÚSKP 29926/6-4748 - Rehabilitační ústav s parkem
Kraj – Okres – Obec:	Pardubický kraj – Ústí nad Orlicí – Brandýs nad Orlicí
Památková ochrana:	kulturní památka (<i>Památkově chráněno od 3. 5. 1958</i>)
Katalogové číslo	1000141336
Součásti památky:	<ul style="list-style-type: none"> • objekt 1000141336_0001 – léčebna • objekt 1000141336_0002 - park

Obrázek 2: Fotografie lázeňského areálu v Brandýse nad Orlicí (nedatováno).
(Zdroj: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě)

5. Vymezení řešeného území

V původním návrhu Františka Thomayera je jasně patrné členění lázeňského areálu na přední reprezentativní část s lázeňskými budovami obklopenými okrasnými pravidelnými parterem, na kterou plynule navazuje rozlehlý park v krajinářském stylu. I přes to, že při založení lázní byla postavená jedna centrální lázeňská budova namísto tří budov zobrazených v jeho návrhu, je výše uvedené členění lázeňského areálu zachované dodnes. Areál rehabilitačního ústavu lze rozdělit na (i) vstupní část s původní lázeňskou budovou obklopenou centrálně komponovaným parkem a několika novodobými přístavbami citlivě umístěnými na zadní straně stavby a na (ii) park v krajinářském stylu pokrývající svažité terén nad budovou.

Vstupní část byla v minulosti pečlivě udržovaná, a i v současné době je v dobrém stavu. Méně pozornosti se dostávalo krajinářskému parku v zadní části areálu. Ten z pohledu stavu zeleně vyžaduje nutné zásahy, jak z hlediska ošetření dřevin pro zajištění perspektivy a provozní bezpečnosti, tak z hlediska dosadeb kompozičně důležitých dřevin. Tato část současně skýtá dostatek prostoru a možností pro venkovní aktivity spojené s léčbou pacientů. Bohužel zejména snížená provozní bezpečnost dřevin a narušená cestní síť omezují možnost plného využití areálu ústavu klienty i veřejností.

Předložená dokumentace vychází ze zadání investora, který stanovil **s ohledem na stávající stav jako prioritní obnovu parku v celém jeho rozsahu**. Výjimkou jsou udržované keřové výsadby v okolí hlavní budovy, které zde budou s ohledem na svoji estetickou hodnotu a funkčnost plně zachované a plocha na severozápadní straně budovy vymezená pro přístavbu rehabilitačního ústavu (Tabulka 2).

Tabulka 2: Přehled ploch řešeného území.

Katastrální území: Brandýs nad Orlicí [609277] (Zdroj: ČÚZK 22/2022)

Parc. číslo	Číslo LV	Výměra parcely (m ²)	Typ parcely	Mapový list	Druh pozemku	Způsob ochrany	Vlastnické právo*
80/1	891	30 942	Parcela katastru nemovitostí	DKM	ostatní plocha	nemovitá kulturní památka	Pardubický kraj, Komenského náměstí 125, Pardubice-Staré Město, 53002 Pardubice

* Hospodaření se svěřeným majetkem kraje: Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí.

6. Popis lokality

Předmětem předložené dokumentace je komplexní návrh obnovy parku Rehabilitačního ústavu Brandýs nad Orlicí. Park nabízí velkorysé přírodě blízké prostředí, které mohou klienti rehabilitačního ústavu a široká veřejnost využívat k procházkám, relaxaci, kondiční chůzi a cvičení. Je také ideálním prostorem pro venkovní terapii (př. ergoterapie, terapeutické chodníky, zoo terapie, vodoléčba), z nichž některé zde již probíhají. **Je významným prvkem sídelní zeleně a cennou kulturní památkou z díla jednoho z našich předních zahradních architektů Františka Thomayera.** Z tohoto pohledu je péče o zeleň v parku zcela zásadní a prioritní.

V rámci předložené dokumentace je řešený celý park, který tvoří současně areál ústavu. Řešené území se nachází v nadmořské výšce 307 až 344 m.n.m. na parcele 80/1, k.ú. Brandýs nad

Orlicí. Leží v intravilánu města Brandýs nad Orlicí při jeho západním okraji. Park je v denních hodinách volně přístupný. Je situovaný na jižně orientovaném svahu, odkud je výhled na centrum města. Za budovou ústavu svah vybíhá do nejvyššího bodu v severním rohu parku, kde stojí budova vodárny. Průchod parkem umožňuje důmyslná síť stezek, která prochází celým parkem. Ve spodní části stojí při východní hranici zrekonstruovaný skleník a přilehlé hospodářské budovy. Blíže ke středu pak stojí druhá budova vodárny. Na západní straně je postavená novodobá přístavba ubytovacího zařízení a vnitřní bazén zabudovaný z části do terénu (Obrázek 4).

vodárna v severním výběžku parku

skleník při východní hranici parku

přístavba ubytovacího zařízení a vnitřního bazénu v západní části parku

vodárna při východním okraji parku

Obrázek 4: Stavby v parku. (Fotografie: Greenberg 09/2021)

6.1 Historické souvislosti

V rámci zpracování předložené dokumentace provedli autoři průzkum dostupných podkladů. Obecně lze říci, že ke krajinářské části parku existuje velmi málo dokumentů, které by dokládaly skladbu dřevin a její vývoj. Z velké části lze pouze odhadovat, k jakým zásahům zde docházelo a jaké byla původní skladba dřevin v parku. Při návrhu úprav autoři čerpali z podkladů uvedených v soupisu referencí na konci této zprávy.

Autorem kompozice parku je, jak již bylo zmíněno, přední český zahradní a krajinářský architekt František Thomayer (1856-1938), který patřil na konci 19. a na počátku 20. století k největším odborníkům své doby³. Stál u zrodu významných pražských parků a je autorem mnoha

dalších parků a zahrad v Čechách i v zahraničí. Typickým rysem Thomayerovy tvorby, která spadá do období secese, je ornamentálnost, kterou uplatňoval při návrhu bohatých květinových parterů situovaných v blízkosti budov. V projektech většího měřítka (zámeckých, městských a lázeňských parcích) lze rovněž pozorovat jasný Thomayerův rukopis, ve kterém jednoznačně převládá přírodní styl a měkké linie. Dokázal dokonale pracovat s terénem, dřevinami a vodou³. Ve své práci využíval progresivně terénní modelace, zvlnění travnatých ploch a vodní prvky. Cizokrajné a exotické dřeviny umisťoval jako solitéry na uměle navršených pahorcích. Exotické dřeviny střídal se skupinami tzv. výplňových dřevin a skupinami 3, 5 nebo 7 dřevin jednoho druhu vysazenými na minimální výsadbovou vzdálenost⁴. Díky tomuto uspořádání dosáhl výrazného působení mohutného obrysu celé skupiny, která podporovala celkovou kompozici parku, jeho pohledové osy a průhledy. Vysoko nasazené koruny stromů doplňoval v podrostu zajímavě tvarovanými a barevnými skupinami listnatých keřů. Tento přístup mu umožňoval střídat dojmy návštěvníků (zklidňovat je či zdůrazňovat)³, navozovat moment překvapení a vytvářet působivé pohledy a výhledy při průchodu parkem. Jeho úpravy působí díky tomuto přístupu velkoryse a přehledně s důrazem na volná prostranství a stromové skupiny³.

Park rehabilitačního ústavu nese typické rysy tvorby Františka Thomayera. Při shlednutí Thomayerova návrhu⁵ je až překvapivé, jak dobře se dochovala jeho původní struktura. Patrné je to na cestní síti, která kopíruje téměř přesně původní tvarosloví (Obrázek 5). Skupiny stávajících dřevin jasně definují prostorné travnaté plochy. Proluky mezi dřevinami odkrývají pohledy, které nám chce jejich autor poskytnout, př. pohled na nejvyšší bod parku s budovou vodárny, pohled na skleník a bránu do parku. Autoři projektu se domnívají, že původní kompozice umožňovala také pohled na kostel v centru města. Při stávajícím vzrůstu dřevin již ovšem není tato pohledová osa patrná. Skupiny dřevin jsou důmyslně použité dále k zakrytí opticky rušivých elementů, př. komunikace lemující park ze západu. Při podrobnějším pozorování detailů vidíme v terénu působivou práci Thomayera se solitéry, které umisťoval na vyvýšených terénních modulacích pro umocnění dojmu z těchto exotických dřevin. Příkladem je Liliovník tulipánokvětý (*Liriodendron tulipifera*, strom č. 49), který tvoří výraznou dominantu při stoupání po stezce ve východní části parku. Mohutná borovice vejmutovka (*Pinus strobus*, strom č. 50) umístěná za liliovníkem mu vytváří stálezelené pozadí, jež dodatečně umocňuje dojem z této exotické dřeviny. Thomayerovu práci s působivým efektem obrysu jednodruhé skupiny lze pozorovat ve spodní a horní části parku u skupiny javorů kapadockých (*Acer cappadocicum*, stromy č. 11-16 a 118-122 a 124-127), které stojí ve středu travnatých ploch. **Snahou autorů je co nejlépe navázat na tento přístup a podpořit původní koncepci parku.**

Obrazek 5: Překryv stávající situace a původní koncepce parku.

(Greenberg 10/2021, Zdroj: https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/navrh-mozne-upravy-lecebniho-uciliste-v-brandyse-nad-orlici-83_V_Z_66/5)

Současné rozložení stromového patra a jeho obrysové linie přibližně odpovídají původnímu návrhu Františka Thomayera⁵. **Keřové patro se zde bohužel nedochovalo.** V parku se nacházejí pouze výsadby keřů z konce minulého století.

Podklady k parku, které jsou v současnosti autorovi projektu a investorovi známé, nepřinášejí podrobné informace o původní skladbě dřevin a jejím vývoji. V současné době nejsou k dispozici také dřívější inventarizační mapy se zákresem dřevin, které se v parku nacházely. Staré fotografie areálu, které jsou k dispozici v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě, zachycují převážně přední vstupní prostor lázní a letecký pohled na areál. Na snímcích nelze zjistit typy dřevin v parku. Pouze několik snímků je věnováno krajinářské části parku. Při analýze starých fotografií a terénním šetření byla ovšem nalezená shoda mezi jedním ze snímků a současným stavem (Obrázek 6), kde se dřeviny lemující stezku a hřiště shodují s dřevinami na snímku z poloviny minulého století.

Obrázek 6: Srovnání historického snímku (Zdroj: Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě) a současného stavu (Fotografie: Greenberg 09/2022).

Stromové patro procházelo v průběhu let změnami. **Stávající stromy, byť většina není pravděpodobně původní, zapadají dobře do jeho původní koncepce. Tyto dřeviny dnes tvoří kostru parku a funkční prvek zeleně.** Je třeba zdůraznit, že vzrostlé stromy svými rozměry korun ve většině případech nedovolují dosadbu stromů do stávajících skupin. I při zjištění nových informací ohledně původních dřevin by s ohledem na vzrůst současných stromů a jejich hodnotu nebylo možné provést přesnou dosadbu dřevin. Vysazování nových dřevin tak, aby byly dlouhodobě perspektivní, je v současnosti možné pouze v místech, kde jsou vytvořené dostatečné proluky po odstraněných dřevinách. **Cílem úprav není rekonstrukce původního stavu, nýbrž podpora jeho původního charakteru s přihlédnutím a respektováním stávajících funkčních dřevin.**

6.2 Současný stav

Kostru parku tvoří stromy, které téměř všechny (z 82 %) dorůstají rozměru dospělých jedinců. Stromy jsou uspořádané do skupin lemujících stezky, okrajové části parku a travnaté volné plochy. V řešené oblasti se nachází dle inventarizace z 07/2022 celkem 569 **kusů stromů** (viz. Technická zpráva a Přílohová část E dokumentace). Průhledy mezi jednotlivými skupinami stromů, které se návštěvníku odkrývají při průchodu parkem, poukazují na jeho **důmyslnou kompozici ve stylu krajinářských parků přelomu 19. a 20. století** (viz. Kapitola historické souvislosti).

V současné době jsou u stromového patra parku patrné dva trendy:

- u přibližně poloviny stromů (54 %) je nezbytné provést pro prodloužení jejich funkční životnosti udržovací či stabilizační řezy
- u více jak čtvrtiny stromů (27 %) byly nalezené výrazné defekty, které již bohužel nelze eliminovat řezem a které zcela negativně ovlivňují provozní bezpečnost dřevin. Dřeviny jsou zcela neperspektivní, a proto musí být pokácené.

Tento stav jasně poukazuje na nutnost provedení opatření, která zajistí stabilizaci stávajících stromů v co největší míře a současně zahájí dosadbu nových dřevin do parku. Pouze tak lze podpořit perspektivu tohoto vyznaného prvku zeleně do budoucna.

Keřové patro je v parku zastoupené minimálně. Tvoří jej pásma tisů *Taxus baccata* v okrajových částech parku, listnaté keře (převážně *Rhododendron* sp. a *Buxus* sp.) soliterně umístěné v blízkosti stezek v jednotkách kusů a okrasné výsadby v okolí hlavní lázeňské budovy. Předložená opatření se proto soustředí současně na doplnění keřového patra do míst, kde je to z historického hlediska kompozičně vhodné.

7. Popis projektu

Předložená dokumentace řeší komplexní revitalizaci zeleně v areálu rehabilitačního ústavu, který tvoří rozlehlý park z konce 19. století. **Park je nemovitou kulturní památkou. Současně se zde nachází velké množství funkčních dřevin s velkým významem pro místní biotu.** Navržená opatření si kladou za cíl sloučit tato dvě hlediska, která povedou k zachování historické hodnoty areálu a současně jeho významu z pohledu zastoupení zeleně.

Priority revitalizace zeleně jsou:

- zachování co nejvíce perspektivních stromů a jejich ošetření pro podporu jejich vitality, dlouhodobé perspektivy a provozní bezpečnosti
- doplnění stávajících dřevin novými perspektivními výsadbami stromů
- založení souvislých keřových celků ve středových částech parku
- využití nově vzniklých prvků zeleně pro maximální podporu místní bioty (založení květnaté louky, výsadba medonosných rostlin a rostlin, které mohou poskytnou potravinovou nabídku ptactvu a drobným živočichům)

- celkové zlepšení perspektivy a biodiversity zeleně v řešené oblasti
- využití autochtonních druhů dřevin (př. *Tilia cordata*, *Sorbus aucuparia* Edulis) a doplnění solitérních exotických dřevin do parku dle historického kontextu (př. *Liriodendron tulipifera*).

Zajištění výše uvedených opatření v rámci obnovy parku je zcela zásadní pro zachování tohoto cenného prvku zeleně v budoucnu. Prioritou navržených úprav je podpora stávajících dřevin v parku a jejich provozní bezpečnosti a dosadba nových dřevin do parku.

Předložená dokumentace zahrnuje ošetření a výsadbu stromů a keřů. Úpravy jsou navrženy s ohledem na současné potřeby investora v oblasti užívání parku a zajištění péče o něj. Z důvodu velkého počtu stromů, které vyžadují ošetření, jsou zásahy na dřevinách rozděleny do dvou etap. Předložená dokumentace zahrnuje ošetření stromů s naléhavostí 1 (zásahy k provedení do 1 roku od hodnocení) a naléhavostí 2 (zásahy k provedení do 3 let od hodnocení). Zbývající zásahy u stromů, naléhavost 3, budou realizované v rámci druhé etapy v delším časovém horizontu. **V řešené oblasti dojde díky této etapizaci k ošetření většiny stromů. Současně dojde k výsadbě nových stromů a založení keřového patra,** které tvoří estetický a funkční prvek zeleně s velkým významem pro biotu, zejména ptactvo a drobné živočichy. Veškeré navrhované sadovnické úpravy lze v dotčených lokalitách provést bez výrazného porušení stávajících travnatých ploch. Pro další podporu bioty a zlepšení stavu travnatých ploch, které trpí vysycháním, je v části centrálního palouku navrženo založení **květnaté louky**.

Kácení dřevin provede investor na vlastní náklady mimo realizaci tohoto projektu. Investor zajistí dále okamžité kácení, ošetření a tahovou zkoušku u dřevin, které jsou v havarijním stavu a u kterých hrozí významné riziko z prodlení. Tyto zásahy rovněž nejsou součástí předloženého projektu. Investor je bude řešit neprodleně na své náklady. Jejich opomenutí může vést ke škodám na majetku a zdraví! Přehled rozdělení prací je uvedený v přílohové části dokumentace (část E).

Dokumentace musí předložená zástupcům Památkového úřadu, popř. Národního památkového ústavu (dále jen NPU) a životního prostředí. V průběhu přípravy návrhu byla část opatření konzultovaná se zástupcem NPU Ing. Papáčkem. K předloženému řešení nebyly ze strany zástupce NPÚ vznesené námitky.

Průběžné sledování stavu dřevin a péči o nově založené výsadby zajistí investor. Ten byl seznámen s rozsahem prací a jejich náročností, se kterou souhlasí. Současně s tím zahájí investor pravidelnou péči o již vysazené keře, zejména pravidelný stříh tisů *Taxus baccata*, který povede k zahuštění keřových skupin, podpoře jejich perspektivy a zlepšení celkového vzhledu. U tisů je doporučeno provést v průběhu prvních dvou let zpětný řez do požadovaného tvaru (př. přírodně tvarované stěny nebo solitérního keře) a následně pravidelný stříh jednou ročně. Zásah je doporučené provést v červnu, nejpozději do poloviny července za příhodných klimatických podmínek.

8. Zdůvodnění potřeby realizace opatření

Park představuje cenný prvek zeleně s významem pro klienty ústavu, místní občany, zastavěné území města i navazující okolní krajinu. Park tvoří z velké části dospělé vzrostlé stromy.

Zásadním problémem je v současnosti zhoršený stav stromů, které tvoří základní kostru parku a nízké zastoupení keřového patra, které je nedílnou součástí krajinářských parků a tvoří funkční hodnotné prvky zeleně s významem pro biotu. Výrazné solitérní dřeviny a skupiny stromů, které se zde nacházely, nebyly v průběhu minulých let systematicky udržované. Současně nedocházelo k náhradní výsadbě, která by zajistila zachování původní historicky cenné skladby dřevin. Zástupci ústavu věnovali v posledních letech zvýšenou pozornost péči o dřeviny. S ohledem na vysoký počet stromů nebylo ovšem možné hradit zásahy ve větším rozsahu. Poskytnutá péče se proto zaměřovala spíše jednotlivě na dřeviny vyžadující akutní péči.

V současné době vykazuje polovina stromů v parku zhoršený zdravotní stav. U čtvrtiny dřevin je zdravotní stav výrazně zhoršený nebo silně narušený až havarijní (18 jedinců). Pouze čtvrtina dřevin je v dobrém zdravotním stavu. Tyto dřeviny ovšem netvoří hlavní kostru stromového patra parku. Podrobný souhrn hodnocení stavu dřevin je uvedený v Popisu a posouzení výchozího stavu zeleně v Technické zprávě B. **Z hodnocení stavu dřevin jednoznačně vyplývá nutnost zajištění obnovy a péče o zeleně v parku.** Dlouhodobá perspektiva zeleně může být podpořena pouze za podmínky, že dojde současně s ošetřením dřevin také k založení nových výsadeb, které nahradí pokácené dřeviny a doplní stávající stromové patro. Poslední nezbytnou součástí úprav je doplnění výsadeb keřů do parku. Tyto jsou zde v současnosti zastoupené zcela minimálně. Nově založená keřová pásma přispějí k rekonstrukci charakteru parku ve stylu krajinářských úprav přelomu 19. a 20. století, zlepší atraktivitu parku pro klienty a návštěvníky a současně podpoří biotu.

Hlavní přínosy komplexní revitalizace zeleně v parku jsou:

- ošetření téměř poloviny stromů (44%) pro jejich zachování a podpoření dlouhodobé perspektivy v parku
- zvýšení plošného zastoupení keřového patra o téměř dvojnásobek (k navýšení dochází v přírodně krajinářské části parku, ve které jsou v současnosti keře zastoupené zcela minimálně)
- založení souvislých pásem keřového patra, která podpoří současnou a budoucí biotu, zejména navýší potravinovou nabídku, zlepší podmínky úkrytu drobné zvěře a hnízdních úkrytů ptactva
- doplnění nových kompozičně důležitých stromů, které posílí kostru stromového patra (82 kusů), plně kompenzující kácení havarijních dřevin a neperspektivních dřevin v I. etapě prací (78 kusů)
- celkové zvýšení biodiversity zeleně.

Kvantifikace změn dosažených realizací navržených opatření:

KEŘOVÉ PATRO:	
Rozloha řešené oblasti (m²)	30 942 m²
Plošné zastoupení keřového patra stávající	782 m²
<i>% z rozlohy řešené oblasti</i>	<i>2,53%</i>
Plošné zastoupení nově navrženého keřového patra	727 m²
Plošné zastoupení keřového patra po realizaci opatření	1 509 m ²
<i>% z rozlohy řešené oblasti</i>	<i>4,88%</i>
Navýšení plošného zastoupení keřového patra o:	2,35%

STROMOVÉ PATRO:	
Celkový počet stromů před realizací	569 ks
Navrženo k ošetření okamžitě, havarijní dřeviny! (mimo projekt)	4 ks
Navrženo k ošetření v rámci projektu	217 ks
Navrženo nově k výsadbě v rámci projektu	82 ks
Navrženo ke kácení okamžitě (havarijní dřeviny!), mimo projekt	16 ks
Navrženo ke kácení v I. etapě prací (do 1 roku), mimo projekt	62 ks
Navrženo ke kácení v II. etapě prací (do 3 let), mimo projekt	46 ks
Navrženo ke kácení v III. etapě prací (po 3 letech), mimo projekt	29 ks
Navrženo k ošetření v delším časovém horizontu, mimo projekt	84 ks
Bez zásahu	111 ks

9. Posouzení možných negativních vlivů v průběhu realizace opatření

Návrh sadovnických úprav vzešel z terénního šetření zhotovitele. Následně byly jednotlivé návrhy konzultovány s odborníky s profilací entomologie, ochrana lesa, lesnická zoologie a upraveny z pohledu jejich vlivu na biologickou hodnotu lokality. Návrh technologie ošetření dřevin zpracoval Ing. Jiří Rozsypálek na základě arboristického zhodnocení dřevin. Současně byla zhodnocená biologická hodnota každé dřeviny (zpracovatel: Ing. Petr Martinek). **V případech, v nichž by došlo ke snížení biologické hodnoty dřeviny vlivem navrhované technologie ošetření, byla tato technologie rovnou změněna tak, aby co nejlépe splňovala jak podmínky provozní bezpečnosti dřevin, tak biologické hodnoty.**

Opatření navržené v rámci předložené dokumentace se soustředí na ošetření stávajících dřevin, výsadbu stromů a výsadbu keřů. Kácení je navržené dle odborného posudku Ing. Rozsypálka. Ke kácení jsou navržené dřeviny zcela neperspektivní nebo provozně nebezpečné, a to pouze v případě, kdy jsou defekty tak výrazné, že je nelze již řešit řezem. Kácení proběhne v době vegetačního klidu mimo období hnízdění ptactva.

Díky těmto skutečnostem nedojde k negativním vlivům v průběhu realizace opatření.

10. Popis návaznosti projektu na jiná opatření

Časová a územní návaznost na již zrealizovaná opatření

V parku proběhla v nedávné době dosadba okrasných výsadeb v okolí hlavní budovy a výsadba keřů v prostoru ergoterapeutického pracoviště. Na náklady investora proběhlo v průběhu minulých let ošetření několika kusů dřevin. Tyto zásahy je kvůli současném stavu nutné zopakovat.

S ohledem na vysoký počet vzrostlých stromů v parku je třeba provést daleko komplexnější zásah, který zajistí perspektivu dřevin jakožto celku do budoucna.

Zásahy navržené předloženou dokumentací zahrnují dřeviny, u kterých je stanovená naléhavost provedení ošetření na úroveň 1 a 2, tedy zásahy s vysokou prioritou a zásahy potřebné, které je doporučeno realizovat v rozmezí jednoho roku až tří let od zpracování hodnocení dřevin. Tato opatření představují první etapu revitalizace parku. Zásahy, jejichž naléhavost ošetření je stanovená na úroveň 3, tedy zásahy určené k provedení v delším časovém horizontu, budou řešené následně v rámci druhé etapy prací. Dle předložené dokumentace proběhne v lokalitě také výsadba stromů, keřů a založení květnaté louky. Investor chce během této první etapy zaškolit zaměstnance technického úseku, kteří se starají o park, do péče o výsadby ve spolupráci s odborníky a dle nasbíraných zkušeností pokračovat ve výsadbách i v rámci následující druhé etapy prací. Navržené výsadby navazují na charakter a styl výsadeb, které se nacházejí u hlavní lázeňské budovy.

Současně s komplexní obnovou zeleně dle tohoto projektu plánuje investor rekonstrukci cestní sítě a doplnění terapeutických prvků do parku dle projektu Ing. arch. Blanka (viz. kapitola 4. Základní informace). Oba projekty byly provedené v úzké spolupráci autorů tak, aby plánovaná rekonstrukce neměla negativní vliv na stávající stromy a byla v souladu s navrženými výsadbami. Projekty se doplňují, ovšem každý se soustředí na jinou část parku. Lze je tak díky tomu realizovat nezávisle na sobě v rámci samostatných akcí. Oba záměry přispějí významně ke zlepšení stavu parku jako celku a jeho jednotlivých dřevin.

Návaznost revitalizovaných ploch zeleně na ostatní plochy zeleně/volnou krajinu

Park navazuje na severní, západní a z části i severovýchodní straně na okolní krajinu (zalesněné svahy). Společně s okolními lesy tvoří souvislou plochu zeleně, která má velký význam pro biotu, zejména ptactvo. V lokalitě byly při terénním šetření nalezené charakteristické pobytové znaky konkrétních druhů hmyzů (babočky paví oko a dalších, viz Biologické hodnocení dřevin v části E projektové dokumentace) či zástupců netopýrovitých. Z tohoto pohledu je žádoucí zachovat a maximálně podpořit tento významný funkční prvek zeleně. Veškeré zásahy jsou navržené s ohledem na biologickou hodnotu dřevin.

11. Inženýrské sítě

Inženýrské sítě a zařízení je nutno vytyčit před započítím stavby dle požadavků jednotlivých správců inženýrských sítí, označit na místě dle platných předpisů a provést jejich ochranu. Při veškerých zemních pracích, zejména výkopových je nutno je chránit takovým způsobem, aby nedošlo k jejich poškození. Při pracích v blízkosti podzemního vedení je nutné provádět výkopy ručně dle požadavků správců inženýrských sítí.

12. Bezpečnostní opatření během stavby a nakládání s odpady

Povinnosti zhotovitele vyplývají z obecně známých platných předpisů a obecných požadavků. Vzhledem ke skutečnosti, že je dotčená lokalita přístupná veřejnosti a pohybují se zde klienti rehabilitačního ústavu, často senioři s vadou zraku či sníženou mobilitou, je nutné obzvlášť dbát na dodržení bezpečnosti stavby a zvláštní opatrnosti při provádění prací!

Z tohoto důvodu má zhotovitel povinnost umístit k jednotlivým vstupům do parku jasně viditelnou a čitelnou **informační ceduli**, která upozorní návštěvníky na probíhající práce a omezení vstupu případně stanový úplný zákaz vstupu do parku. Současně bude informovat investora a upozornění s ním konzultovat tak, aby nemohlo dojít v žádném případě k ohrožení na zdraví! Proto bude při provádění prací, zejména kácení a ošetření dřevin a výkopových pracích, zhotovitel vždy používat k zamezení vstupu do lokality, kde práce probíhají, pásku se zákazem vstupu a současně **mobilní kovové zábrany** (oplocení) umístěné pro zamezení vstupu napříč stezkami a do míst, kde je vstup v průběhu prací zakázaný.

Zhotovitel musí zejména dbát na:

- bezpečnost během kácení stromů, odstranění nevhodných dřevin a ošetření dřevin řezem (zejména zcela jasné zamezení vstupu osob do prostoru, ve kterém práce probíhají pomocí mobilních kovových zábran (oplocení) a pásky se zákazem vstupu. Současně bude dbát na zamezení jakéhokoliv poškození stávajících stromů, dřevin, objektů a staveb)!
- bezpečnost během výkopových prací (zejména zamezení pádu osob pomocí mobilních kovových zábran (oplocení)), jasné označení a ohrazení výkopů a dodržení organizačních pravidel!
- zajištění výkopů proti sesunutí!
- dodržení bezpečnostních předpisů při práci v ochranných pásmech VN, NN, plynovodů atd.
- dodržení organizačních pravidel
- zamezení vjezdu techniky do okapové linie stromů, aby nedošlo k poškození jejich kořenového systému, kmene či koruny.

V průběhu realizace dojde k běžné produkci odpadů, které zneškodní zhotovitel odpovídajícím způsobem (recyklací, skládkováním). V případě, že dojde k úniku olejů, či jiných ropných produktů z mechaniky zhotovitele, je onen povinen zajistit a sjednat nápravu a odstranit uniklé látky na vlastní náklady a zajistit bezpečný a plynulý chod výstavby.

Poděkování

Autorský tým by chtěli tímto srdečně poděkovat paní Mgr. Světlaně Jeřábkové, ředitelce Rehabilitačního ústavu Brandýs nad Orlicí, panu Ing. Liboru Manethovi, provozně-technickému náměstkovi Rehabilitačního ústavu Brandýs nad Orlicí a panu Ing. Papáčkovi, památkáři a vedoucímu oddělení specialistů Národního památkového ústavu (Územní odborné pracoviště v Pardubicích) za vstřícnou a přínosnou spolupráci při přípravě tohoto projektu. Dále bychom chtěli poděkovat panu Martinu Štěpánovi, zástupci ředitele Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě za dohledání a poskytnutí starých fotografií Rehabilitačního ústavu Brandýs nad Orlicí. V neposlední řadě bychom chtěli poděkovat Ing. Rozsypálkovi a jeho týmu za zpracování arboristického hodnocení dřevin a navržení technologie jejich ošetření a Ing. arch. Blankovi za spolupráci při terénním šetření.

Seznam referencí a podkladů

¹ <https://www.pamatkovykatalog.cz/nemocnice-rehabilitacni-ustav-s-parkem-2278834>

² <https://www.rehabilitacniustav.cz/historie>

³ Steinová, Š. František Thomayer - život a dílo zahradního architekta. Praha: Národní zemědělské muzeum, 2008. 103 s. Odkaz zahradního architekta F. Thomayera. Prameny a studie č. 42. Praha: Národní zemědělské muzeum. ISSN 0862 – 8483

⁴ ŽALÁKOVÁ, Ludmila. Zhodnocení díla významných českých sadovníků v první polovině tohoto století. 1992. Lednice, 1992, 116 s. Diplomová práce na Katedře biotechniky krajinné zeleně Zahradnické fakulty Vysoké školy zemědělské v Brně. Vedoucí práce Doc. Ing. Jiří Mareček, CSc.

⁵ https://www.starelesnimapy.cz/digitalizovane-mapy/zahradni-plany/navrh-mozne-upravy-lecebniho-uciliste-v-brandyse-nad-orlici-83_V_Z_66/

Ottomanská, S. Použití dřevin ve vybrané etapě vývoje zahradního umění – přelom 19. a 20.-století na území východních Čech. Lednice, 2011. Dizertační práce na Ústavu biotechniky zeleně Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně. Školitel Doc. Ing. M. Pejchal, CSc.

Projektová dokumentace 'Rehabilitační ústav Brandýs nad Orlicí, Regenerace významného a památkově chráněného objektu: programová náplň a prostorová přestavba porostů, zpracovatel: Atelier zahradní tvorby, Ing. Šonský, CSc. a Prof. Ing. J. Machovec, Csc., Průhonice, září 1994.